

Јасна Влајић-Поповић
Београд

СРП. БЕДАК – ЈЕДНА РЕЧ ИЗМЕЂУ ВИШЕ ЗНАЧЕЊА И НЕКОЛИКО ТУМАЧЕЊА¹

У раду се, након инвентарисања савремених њошврда именице бѣдѣк „ѣлуѣк; сиромашак”, коментаришу и одбацују њена досадашња алолоѣска ѣумачења (ѣурѣизам, романизам, ѣерманизам), да би се на крају изнели аргументи у ѣрилоѣ њеноѣ ѣриѣадања домаћој ѣородиѣи речи беда, бедити.

0. Рад који следи бави се искључиво једном речју али истовремено служи као илустрација принципа да у етимологији степен посведочености и лексикографске заступљености једне речи не мора бити управо сразмеран њеној етимолошкој дефинисаности.

0.1. У савременом српском језику именица *бедак* нема јединствени лексикографски опис нити коначно и једнозначно етимолошко тумачење – упркос томе што је добро (и одавно) посведочена у речницима свих врста и врло присутна у живом говору. Разлога овом недостатку може бити више – иако су неки били претежно техничке, ванлингвистичке природе,² разматрање које следи показује да кључни узроци измицања коначног решења вероватно леже у природи саме речи, у двојностима које ову именицу прате на сваком нивоу лингвистичке анализе (у домену прозодије, фонологије, регистра, семантике, непосредног и крајњег порекла итд.).

0.2. У говорном српском језику *бѣдѣк* „туга, очај, депресија” несумњиво је жаргонска реч (тако је региструју и речници жаргона – и само они). У књижевном српском језику *бедак* „глупак” је заправо архаизам који (погрешно) носи лексикографску етикету речи која се користи (само) у западним крајевима – тј. код хрватских писаца (тако РСА, Московљевић, РМС). У српским

¹ Овај чланак је резултат рада на пројекту бр. 148004 „Етимолошка истраживања српског језика и израда *Етимолошкој речника српској језика*”, који у целини финансира Министарство науке Републике Србије.

² Имамо у виду чињеницу да је тек 1959. (у првом тому РСА) регистровано значење „сиромашак”, а још 15 година касније оно жаргонско (в. § 4.0), тако да нико досад није разматрао сва значења заједно (хронолошки гледано, то је било могуће једино у SP, али су и његови аутори били заведени нашим домаћим изворима: РСА који га тумачи као германизам, Шкаљић и Даничић као турѣизам итд.). Исто тако тек недавно појавило се и црногорско *бѣдѣк* (в. § 1.3., нап. 10).

народним говорима, спорадично је посведочено *бѣдак* / *бѣдак* „глупак” (Војводина, ЦГ) и *бѣдак* „сиромашак” (Војводина; индиректно и ји. Србија) (тако РСА, РСГВ).

0.3. Од етимолошких речника, Skok 1:130-131 има у виду само књижевно *бедак* „глупак” (у посебној одредници након претресања ставова претходника не изражава свој коначни суд мада је био на прагу решења које се овде предлаже). Škaljić 128 такође региструје само *бедак* „глупак” за које даје спорни турски предлогач, док краковски *Słownik prasłowiański* за *бѣдак* „сиромашак” даје бројне словенске паралеле (SP 1:223 s.v. *běďnikъ*), а московски ЭССЯ нема такву реконструкцију.

0.4. Из свега изложеног јасно је да ова реч заслужује преиспитивање на свим нивоима. Треба јој одредити лексичко-семантичку породицу (односно размотрити и евентуално отклонити могућност да су у питању два хомонима различитог порекла а не две семантичке реализације једне исте речи), оцртати јој ареал, претрести постојећа етимолошка тумачења па се определити за неко од њих и/ли евентуално предложити ново. (При том њену рецентну, жаргонску варијанту остављамо по страни – да бисмо се на њу на крају само осврнули, в. § 4.0.).

1.0. Први корак мора бити излагање свих расположивих потврда именице *бедак* које се узимају у разматрање. Иако је сви речници акцентују, ми ћемо историјске потврде оставити без акцента а преносити само прозодијске ликове из новијих дијалекатских извора који се могу сматрати аутентичним.

1.1. Именица *бедак* „глупак” први пут је у српском језику писмено посведочена крајем XVIII века код Доситеја Обрадовића, и то у текстовима на изразито народном језику, у баснама и причама (в. први помен у RJA³, доцнији у РСА⁴ – тамо и каснији пример у преводу са немачког из 1851. године). Како је доцнији српски писци више не користе, ову реч треба сматрати архаизмом.

1.2. Новији описни речници српског тј. српскохрватског језика (осим РСА) занемарују ове старије потврде и бележе *бедак* „глупак, будала” као књижевну реч, етикетирану назнаком зап.(адно), документовану цитатима из Крлеже, Матоша, Назора (в. РМС, такође Московљевић). Доносе је и неки

³ Тај цитат, у RJA транскрибован на латиницу и максимално сажет, овде доносимо у верном препису и ширем изводу који отклања сваку сумњу у тачност лексикографске дефиниције: [Сребро и злато] ... кадъ ... добромъ и паметномъ у руке дођу, онъ многа добра съ нима чини; акадъ се злу у шаке и властъ допадне, на зло му и служе: кадъ се пакъ намере на бедака и простака, каонотіе [sic!] наше басне кумашинь, а они леже гди у котлу или у чемъ другомъ: и нити чине зла ни добра као и шљонци ... [затим иде текст] Разумномъ служи злато нѣгово, а неразуманъ и бедакъ дркће предъ нимъ као предъ жестокимъ Господиномъ и лютимъ мучителѣмъ и несмесе ни макнути... Басна бр. 116 „Старац и злато”, Обрадовичъ Досіѣй: *Езойове и ѿрочихъ разнихъ басношворцевь ... басне*, у Лайпсиду 1788, стр. 178.

⁴ Многи кратка ума изъ овога ће судити да э овај філософъ бедакъ біо али, нѣгова славна дела показую и сведоче да је он премудрѣйши Греце біо – Обрадовичъ Досіѣй: *Собраніе разныхъ нравоучиѣльныхъ вещей...* въ Вієннѣ 1793, стр. 45. [Ради се о Сократу који није реаговао на женине провокације, што је њу изазвало да га полије водом, на шта се он насмејао рекавши да није чудо за дугом гмљавином да и здрава киша падне].

загребачки речници: од оних са штокавском грађом нпр. *Venešić*,⁵ али не и *Iveковић/Broz*,⁶ а нарочито исцрпно, са читавом лексикографском породицом заступљена је у РНККЈ.⁷ Бележе је и стари хрватски лексикографи кајкавског наречја, Белостенец и Јамбрешић, а поред њих и Волтић⁸ (в. *RJA s.v.*). Имајући све ово у виду, јасно је да је *бедак* „глупак”, на нивоу српско-хрватског језика прошлога века, заправо кајкавизам који је тек у XX веку продро у хрватску штокавску књижевност преко њених изразитих представника из кајкавског окружења или преко градског загребачког говора.

1.3. За нас је од значаја чињеница да се *бѐдак* „глупак” може третирати и као српска дијалекатска реч пошто се она и данас чује у говору Вршца, мада у релативно окамењеној паремиолошкој форми: Два бѐдака – ђбадва јѐднака (РСГВ),⁹ док је у Васојевићима забележена као *бегâк* „глуп, луд, умно ограничен човек”¹⁰, а исто тако и код жумберачких католика *бегâк, -âка* (*Skok* 1:130).

1.3.1. Осим примера из Вршца, без прецизније убикације али такође у Војводини (и само тамо), посведочено је и *бѐгâк* „сиромашак”¹¹ (*РСА s.v.*), али судећи по придевима *бѐгâчки* „који се односи на бедака, сиромашки” и *бѐгâков / бегâков* „сиромашков” (в. *РСА s.vv.*), исто значење морало је постојати и на хрватском тј. кајкавском терену, на шта указује синтагма *бедакова кућа* код А. Шеное и Ј. Е. Томића: Није из бедакове куће тај госо бритвић – односно: Ваше лице већ ми свједочи да нисте из бедакове куће (*РСА s.v. бедаков*).

1.4. Подвојеност значења која се не ограничава на саму семантику, већ се рефлектује и на ареал (како на домаћем терену, тако и на упоредном

⁵ Иако је овај речник почео да излази тек 1985, постумно, његов 1. том, који садржи слово *б-*, приредо је још сам аутор пре своје смрти 1957. године (в. Предговор).

⁶ Мада насловљен као речник хрватског језика, он се базира на Вуковом речнику и српским писаним изворима, уз врло ограничени удео локалне, хрватске грађе – в. предговор Франа Ивековића (стр. V), нарочито тачку 10, као и списак литературе (стр. VI–VII).

⁷ Поред *bedak* „глупан, будала”, *bedalo, budala, budalak* „id.”, *bedača* „глупача”, *beda* „id.”; *bedaliti* „чинити, говорити глупости, будалити; обесно скакати, лудовати”, *bedarija* „глупост” = *bedastoća, bedast* „неразуман, глуп, луд” (*RHKKJ s.vv.*).

⁸ Његов језик базиран на икавској чакавштини садржи и нешто речи из других дијалеката.

⁹ Осим овог облика постоји и његов сазвучни синоним *гѐгâк*, код Вука са назнаком „у Војводини по варошима”, иначе у *РСА*: Два дедака, обадва једнака „нашла врећа закрпу” НПосл Вук, поред још неколико извора који указују на Војводину, и код Матоша, Пере Ђорђевића, Ђорђа Трифковића (в. *РСА*). Када бисмо и за само *гѐгâк* „глупак” могли поуздано знати да ли је хомоним или само метафора према *g(j)egак* „мала осовина на плугу; осовина витла” (то пак деминутив према *g(j)eg* „родитељски отац”), што је досад нерешена дилема (уп. различита тумачења у *Skok* 1:388 s.v. *dédo* и 1:412 s.v. *djed*), могло би се мислити на дисимилацију *d : d > b* : *d*. Са друге стране, кајкавска пословица *Vsaka baba beda, ka nema deda* (*RHKKJ* 1:119 s.v. *beda* „бедача”) као да сведочи о колебању између облика *бega* и *гega*, пре због сазвучности него из семантичких разлога.

¹⁰ Вук Боричић Тиврански, *Рјечник њовора Васојевића*, Београд 2002, 33. – мада питање веродостојности овог изолованог облика мора остати отворено пошто Боричићева дефиниција веома личи на Шкаљићеву.

¹¹ У књижевном српском језику, значење „сиромашак” носи именица *бедник*, присутна и у свим народним говорим, мада поред ње постоје и неке локалне творбе на бази основне именице *бega*, и/ли паретимолошки наслоњене на њу, нпр. *бѐгôв* т. „бедник” Ускоци, *бегација* т. „јадник” Сврљиг (в. *ЕРСЈ* 3 s.v. *бega*).

словенском плану) и на хронологију, чак би могла наводити на помисао да се овде ради о хомонимима. Међутим, показаће се да има основа за закључивање да лексичко-семантичку породицу именице *бедак* у српском језику чине оба њена прозодијска лика, *бèгáк* (са непренесеним акцентом: *бегáк*) и *бèдgак*, као и обе семантичке реализације заст./дијал. „глупак, будала” и дијал. „јадник, сиромашак”. Осим поменутих придева *бèдgáков* / *бегáков* „сиромашков” (в. РСА § 1.3.1.), у ред изведеница иде и поименичење у виду (квази)презимена *бедаковић* „бедак”, затим *feminina* *бèгача*, *бегáкиња*, *бегáкуља* „глупа жена, глупача” и деноминал *бегáчийи*, *бèдgáчѝм* *imprf. intr.* „говорити глупости, лудости, будалити” (РМС), *tr.* „правити некога лудим”, *refl.* ~ *се* „говорити или чинити глупости, лудирати се, ачитити се” (РСА). Жаргонизам *бèгáк* „очај(ање), беда, малер итд.” и његову лексичко-семантичку породицу, због нарочитог социолингвистичког статуса, третирамо посебно (в. § 4.0).

1.4.1. На компаративном словенском плану семантичка подвојеност опстојава тако што за једно значење постоји синонимно слн. *bedák* „глупак” са којим су рачунали и претходни истраживачи (од Штрекеља и Скока до Славског),¹² док за друго постоје синоними у више словенских језика: пољ. *biedak*, чеш. *bidák* /дијал. *bědák*, укр. *bigák*, блр. *бягáк* „јадник”, што је Славски у SP нотирао¹³ не упуштајући се у проблематику наше речи (в. § 2.5.), а од домаћих аутора делимично је ове паралеле имао у виду само Скок (в. § 2.4. нн.).

1.5. Ареална дисперзија још је једна одлика именице *бедак*. Док се у српском језику њена дистрибуција поларизује по линији север : југ (ако тако тумачимо однос неколико потврда из Војводине према једној на северу Црне Горе), на јужнословенском простору у целини разлика се креће линијом запад : исток јер наспрам релативно велике фреквентности на компактној територији словеначког и кајкавског терена стоји спорадична посведоченост на штокавском (северо)истоку (и југу), уз упадљиво одсуство даље, у бугарском језику.

2.0. Чињеница да је ова реч у прошлости већ била етимологисана не представља олакшавајућу околност већ пут до коначног решења чини сложенијим. Наиме, тумачења има више, а њихова шароликост не испољава се само у различитости етимона који се предлажу већ се у великој мери односи на степен аргументованости појединих предлога. Зато се досадашња тумачења морају још једном претрести, узимајући у обзир све потврде којима данас располажемо (и имајући у виду да их претходни истраживачи нису све имали на располагању – што ћемо успут пратити водећи рачуна о датирању лексикографских извора које су користили). Најпре ћемо се осврнути

¹² В. Skok l.c. и Sławski 1:32 где нема истоветног с.-х. примера који је могао ући из РЈА. У новије време помиње га Откупщиков 196 (у чланку изворно из 1986. године) у контексту слов. облика у значењу „јадник”, уз коментар да с.-х. *бèгáк* има другачије, очито секундарно, значење „глупак”.

¹³ Он вероватно из предострожности није укључио рус. дијал. (Новгород) *бегáк* које нема значење (в. СРНГ 2:174), мада Откупщиков l.c., имајући у виду ареал те потврде, помишља да је у питању полонизам, истовремено дозвољавајући могућност да се ради о реликту.

на најмање вероватна тумачења, која је најлакше одбацити (али их ипак ваља коментарисати будући да су лексикографски фиксирана).

2.1. Иако жаргонизам *bègâk* у читавом овом разматрању држимо по страни (в. § 4.0.), ипак треба поменути да се у досад једином покушају етимологисања он изводи од енгл. *bad* „лош” (тако Imami 12, вероватно за Сабљаком).¹⁴ Ово је сасвим мало вероватно и типолошки и хронолошки (пошто га Андрић у првом издању из 1974. увелико региструје, настанак речи мора се датирати бар неколико година раније, што је било пре ере доминације енглеског језика).

2.2. Не много вероватније, а понуђено без икакве аргументације, јесте извођење *begak* „глупак” од нем. *blöd(e)* (Klaić 157, вероватно отуд и РСА 1:372). Оно, додуше, има квалитет ареалне оправданости (словеначки, кајкавски, Војводина јесу у утицајној сфери немачког језика), али како се суочава не само са фонетском тешкоћом неоправдане претпоставке о губљењу гласа *-l-*, већ и са семантичким проблемом пошто нем. *blöde* значи „слаб, нежан, снeбивљив, стидљив, плашљив”, а тек сложеница *blödsinn(ig)* „блесав [тј. бесмислен]”, *blödsinn* „бесмилица, глупост”, ипак га треба оставити по страни.¹⁵

2.3. Стицајем околности¹⁶ најшире је уврежено Шкаљићево тумачење *bègâk* „глупак, умно ограничен човјек” као турцизма, од тур. вулг. *bedaf* „глупак, тврдоглав човек”, даље од перс. *bedâk* „покварен, неваљао човек, свађалица” (Škaljić 128), које тако преузимају и каснији речници страних речи, Вујаклија из 1980.¹⁷ и Клајн/Шипка из 2006. Занимљиво је да исто тумачење, нешто разрађено, за слн. *bedâk* „глупак” нуди и Spoj 35 (док пак Bezlaj 1:15 има идеју о домаћем пореклу те словеначке речи). Шкаљићево извођење, међутим, није непроблематично. Наиме, прво издање његовог речника турцизама, из 1957. године, не садржи одредницу *bègâk* већ се она први пут јавља тек у другом издању из 1966. (и даље у свим потоњим репринтима). Ово је разумљиво с обзиром на то да је Шкаљићев корпус првобитно био ограничен на Босну и Херцеговину (међутим, в. нап. 17), да би се тек касније проширио на књижевни језик и цело (тадашње) српскохрватско језичко подручје (в. Предговор, стр. 9). Иако немамо увид у остале разлике у инвентару одредница које су се појавиле ширењем Шкаљићевог захвата, са овим у вези ипак постављамо неколико питања: прво принципијелно (и методолошко

¹⁴ Sabljak 32 за загребачко жаргонско *beg* „лоше стање, неугодан осећај” наводи да асоцира на енгл. *bad* „лош”; он има и *bedишка* „id.”, али не и *bedак*.

¹⁵ Са друге стране, у београдском жаргону је регистрован пар *блед* „глуп” [нема других случајева мотивације домаћим „блед”] и *блека* „глупак” [ако није од *блејаји*?] (в. Андрић 346 s.vv. *блүй*, *блүйак*) чија би се оба члана, сваки за себе, са фонетске стране могли изводити од *blödsinn(ig)*.

¹⁶ Имамо у виду пре свега своједобну широку доступност Шкаљићевог речника, али и привлачност саме идеје о турцизму у тој семантичкој групи – само на слово *a-* има више од тучета назива за будалу турског порекла: *абаз*, *абгал*, *абезина*, *алаванџа*, *алеб*, *алчак*¹, *амза*, *амсалак*, *ајша*, *аргала*, *ађула*, *ахмак*, *аџаиш*, *ашљак* (в. ЕРСЈ 1 s.vv.).

¹⁷ У редакцијском предговору трећем допуњеном издању из 1980. године (након ауторских из 1937. и 1954. године), међу изворима допуна наводе се Klaić из 1978 (за његово тумачење именице *begak* в. претходни параграф) и Škaljić из 1973. тако да нема сумње да је потврда преузета од Шкаљића.

– в. Скоков коментар Даничићевог тумачења § 2.4.2) тиче се ареала, јер је реч унета на основу потврда из књижевних извора (у сваком случају РЈА и РСА који су новина у другом издању), а не, рецимо из дијалекатског речника неког говора ван БиХ који је такође био изложен турском утицају¹⁸, тако да се већ у начелу може сумњати да је у питању турцизам. Још једно, конкретно питање, односи се на нејасан пут фонетске трансформације финалног тур. *-f* у наше *-к*, које је теоријски замисливо само путем једног прелазног тур. *-h* или нашег *-х*, што, међутим, није посведочено. Али највећи проблем представља немогућност идентификовања извора на основу кога Шкаљић доноси предлошак, вулг. тур. *bedaf*.¹⁹ У условима одсуства било каквих сличних, колико-толико одговарајућих потврда из балканског окружења или са словенског међупростора, нпр. из бугарских говора или из југоисточне Србије²⁰, а имајући у виду фонетске и лингво-географске препреке, ово извођење треба узети са знатном резервом.²¹

2.3.1. И најзад, сасвим теоријски гледано, не треба искључити чак ни могућност да је Шкаљићев извор, писани или усмени, иако турски и/ли туркофон, потицао са нашег терена те у основи био билингвалан – другим речима, да је смер позајмљивања био обрнут. На овако смелу претпоставку наводи нас недавно разрешени случај фантомске турске именице *hala* која је више од једног столећа сматрана предлошком наше *(х)ала* „неман” (в. ЕРСЈ 1:96-97, за детаљно тумачење Бјелетић 2002).

2.4. За наше разматрање најмеродавније је тумачење једног врсног етимолога какав је Петар Скок. Он је овој речи посветио чак посебну одредницу у којој се бави претходним тумачењима Даничића и Штрекеља, да би се тек на крају само осврнуо на словенске формалне паралеле код свог савременика Славског²² са јединим коментаром „али је разлика у значењу између сјеверних славенских изведеница од *бијјега* и наших ријечи” (в. Skok 1:130–131).

¹⁸ Имамо у виду хипотетични случај неког речника, какав је нпр. *Речник косовско-мејхохиској дијалектиа* Г. Елезовића, који је Шкаљић – истина недоследно у односно на зацртани захват – користио још у свом првом издању, а који не садржи реч *бедак*.

¹⁹ Ову реч не региструју не само новији описни и етимолошки речници турског језика, као Redhouse, Eyyuboğlu (в. Литературу у ЕРСЈ 1:24–29), Tietze, већ ни обимни дијалекатски речник, *Türkiye 'de halk ağzından derleme sözlüğü*, I–XII, Ankara 1963–1982. На овај важан податак указала нам је колегиница др Снежана Петровић, којој се и овом приликом захваљујемо.

²⁰ Ту релативно најближе стоје буг. заст./дијал. *бѣгов* „који доноси несрећу” (*Речник на редки остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век*, Софија 1974, 30) и срп. дијал. *бедација* „јадник” Сврљиг (РСА); уп. и срп. дијал. *бѣгов* „бедник” Ускоци (М. Станић, *Ускочки речник 1*, Београд 1990, 29).

²¹ Будући ипак лаик, Шкаљић је очито рачунао и са перс. именицом, која за нас не може бити релевантна због одсуства директног контакта српско-хрватског са персијским језиком. Са друге стране, он не предлаже нпр. тур. *bed'ahd* „превртљив(ац), који не држи реч, који крши договор [досл. ‘лош договор’]” (Tietze 1:301) које би се на фонетском плану могло замислити као предлошак нашег *бедак*, док би се проблем семантичког помака дао превазићи (в. § 3.4.1.) када то не би подразумевало немогућу ситуацију да до њега долази приликом процеса позајмљивања (што не бива – или у језику даваоцу или у језику примаоцу морају постојати оба значења, а то овде није случај). И на овај тур. облик указала нам је др Снежана Петровић.

²² У питању је његов пољски етимолошки речник који садржи слн. *bedák* „глупак” (в. Sławski 1:32) али не и одговарајућу сх. потврду коју исти аутор укључује у SP (в. § 2.5.)

2.4.1. Скок се заправо залаже за Штрекељево извођење од ит. дијал. *bedano* „луд” (које је овај лоцирао у покрајину Емилију, мада је данас тешко наћи потврду за то²³), што је проблематично, ако не семантички, оно свакако формално и ареално. Претпостављена замена ит. суфикса *-ano* нашим *-ак*, у принципу није немогућа, али Скок за то не даје паралеле у виду позајмљеница од других основа тј. предлога који су претрпели исту трансформацију, већ претпоставља да је иста ит. именица *bedano* дала и слн. *bedarija* заменом итал. суфикса са *-ar*, што је још већи проблем. На ареалном плану, где Скок с правом критикује Даничића (в. § 2.4.2.), италијанско порекло крајње је проблематично не само због неухватљивости италијанског исходишта позајмице (јасно је да су Штрекељ и Скок сматрали да ту проблема нема – али данас се суочавамо са њим – в. нап. 23), већ и због географског дисконтинуитета који настаје услед неизвесности статуса и порекла одговарајуће именице у словеначком језику: наиме, *Bezlaž* 1:15 држи да је та реч домаћа, док *Snoj* 35 верује да је она турцизам преузет из хрватског (тј. кајкавског). Уосталом, да је реч италијанска, била би шире заступљена на Приморју.²⁴

2.4.2. Поједина Скокова размишљања, иако принципијелно сасвим на месту, из перспективе неких нових чињеница данас више не стоје: нпр. најјачи аргумент његове критике Даничићеве турске етимологије, изврсна методолошка опаска да би *бедак* тако био хрватско-кајкавски и словеначки турцизам без балканских паралела – што би представљало случај без преседана и пандана, те зато и довољан разлог да се такво тумачење одбаци – у светлу савремених дијалекатских потврда које шире њен ареал (в. § 1.3. и 1.5.) у знатној мери се релативизује.

2.4.2.1. Скок не доводи у питање толико Даничићево идентификовање корена *beg-* у тур. *bed* „зао, неваљао, ружан”, колико му замера што не решава „семасиолошки проблем [да] зао човјек обично није *будала* него *џрефријанац*” (наоко логичан, овај аргумент ће се показати као лош, в. § 3.4.1.).²⁵

2.4.2.2. Његова приговор да се тур. *bed* не налази међу нашим турцизмима у облику придева, са формалног становишта сасвим је уместан, међутим нова грађа га ставља ван снаге. Чак независно од непоузданих (примерима непоткрепљених) потврда облика *bëg* /*bëi* adj. indecl. (Škaljić 128, 140, отуд даље и Klaić 157), несумњиви су трагови постојања придева *beī* који је управо Скок забележио у Мостару, као и његову варијанту *beīli* „непријатног укуса, горак” у Бања Луци.²⁶

²³ Најновији и најобимнији италијански етимолошки речник који обилује дијалекатском грађом не доноси потврде овог значења, већ као најближи облик у покрајини Емилији има *bida* „суво гованце (човека, стоке)”, а *bledo* „глупак” чак у Пијемонту (в. LEI, vol. V, fasc. 53, § 1345 ff. s.v. *beta*).

²⁴ Она се не може наћи ни у изврским, претежно романским, допунама Скоковом речнику које доноси V. Vinja, *Jadranske etimologije* I–III, Zagreb 1995–2004.

²⁵ Осим примера у § 3.4., уп. нпр. срп. *бедник* „нитков”, или срп. *јадник* „нитков” (РСА).

²⁶ Данас знамо и за његове домаће адаптације *bëīak*, „id.” Ужице, *bëīan* „одвратан, гадан” ЦГ, „ружан, нагрдан (о жени)” Рожаје итд. (в. ЕРСЈ 3 s.v. *beī*). Дакле, придев постоји (или бар можемо рачунати да је постојао ако је данас макар и ретко посведочен). Међутим, и те потврде стварају нове сметње семантичке природе, због систематске специјализације придеву иманентног негативног значења на „горак, отужан”. Од ових облика настале су и домаће

2.4.3. Са друге стране, Скоково имплицирање порекла *бедак* „глупак” од именице *бедена* „зло, напаст” тешко је одрживо. Осим што из лингво-географских разлога треба сумњати у могућност да хапакс из једне бајалице из Алексинца²⁷ буде производна основа кајкавске именице, ни на формалном плану претпостављена декомпозиција није регуларна, а при том се ради о речи која је и сама сумњива, јер ни она нема јасан турски предложак (в. ЕРСЈ 3 s.v.). У облику вокатива *бедено*, можда се ради о трпном придеву глагола *бедити* употребљеном у сврху табуа. Уп. и рус. дијал. *бедень* f., ген. -ени „беда” (СРНГ 2:174). В. нап. 27.

2.4.4. Скок користи придев *бедаси* „глуп” као аргумент за творбену анализу *бег-* + *-аси*, што је претпостављао још Даничић у РЈА (и што је свакако исправно имајући у виду с једне стране друге изведенице, *бедасиоћа*, *бедарија* и сл. које остају у истом значењском кругу, а формално морају потицати од *бег-* (или *бед-*) а никако не од *бедак*). Управо однос *бедак* : *бедаси* дезавуише Шкаљићево тумачење јер међу тим речима нема хијерархије, већ оне морају бити (равноправне) различите изведенице једне исте основе. С тим су рачунали сви истраживачи, само су тумачења те основе била различита (и претежно алоглотска).

2.4.5. Дакле, и потенцијални италијански и евентуални турски предложак (управо онако како их је Скок описао) имају готово идентичне недостатке, с једне стране недефинисаност конкретне речи која је основ позајмљивања, а са друге географски дисконтинуитет. Осим конкретних, појединачних примедба на сваку од ових етимологија, има и начелних које их се тичу обе заједно. Наиме, када за једну реч постоји више алоглотских етимологија од којих се свака сусреће са извесним потешкоћама, и када није испуњен ниједан Кишов услов,²⁸ велика је вероватноћа да ниједно од њих не стоји и да ново тумачење треба тражити другде, првенствено на домаћем терену. Ово утолико пре ако постоји идиоглотски кандидат који задовољава кључне, творбене критерије, макар уз неке тешкоће, у овом случају семантичке природе – за које се може испоставити да се дају превазићи. У овом случају такав кандидат постоји у виду именице *бедга* < псл. **běda* (в. ЕРСЈ s.v., тамо и даљу литературу).

изведенице као *бейити* се „гадити се”, *бейник* „бетан човек”, *бейњак* „id.”, које се семантички наслањају на сродне турцизме нпр. компаратив *бейер* indecl. adj. adv. „гори; горе”, који постоји и као именица са семантиком основног придевског значења „неваљалац; неспретњаковић, ружан човек”, „зло, несрећа”, „нешто горко, чемер” (в. РСА).

²⁷ Уп. опис код М. Ђ. Милићевића: Бајалица ... своју руку са оним стварима провуче кроз недра од његове кошуље на д а л е к и говори овако: „Шта ћеш ту, бедено? Овде за тебе места нема; за тебе нема постеље; за тебе нема вечере!” (РСА, РЈА s.vv. – проред Ј.В.-П.). Из етнографског извора сазнајемо да се у овом бајању од далка у алексиначком крају бајалица са *бедено* (без акцента!) на почетку и на крају басме обраћа самој болести (М. Ђ. Милићевић, *Живот Срба сељака* [= СЕЗБ 1], Београд 1894, 234), која је ту персонификована, па би можда требало писати *Бедена*, што би било квази-антропонимска творба (типа *Мил-ена*) од *бедга*. И н+ајзад, како се ради о бајању од *далка* који значи „слезина” тј. „болест отечене слезине”, није искључено да је у басми постојала домаћа реч за овај турцизам, у старијем облику *слезена*, те да је облик *бедена* само резултат римовања у формули која је могла гласити **Слезено, бедено!*

²⁸ Он формулише три принципа етимологисања позајмљеница: принцип самобитности, принцип крајњег извора, принцип неусамљености језика примаоца (в. Киш 1969:69–70).

2.5 Једини етимолошки речник у коме се срп. дијал. *bègâk* „сиромашак” третира као домаћа, словенска реч јесте краковски прасловенски речник, где се он налази заједно са својим панданима, пољ. *biedak*, чеш. *bidák* /дијал. *bědák*, укр. *bigák*, блр. *бягáк*, „јадник”. Али и ту не под сопственим реконструктом већ у оквиру одреднице **bědъnikъ* уз напомену да су ови облици новије и независне, паралелне творбе у тим словенским језицима (SP 1:223).

2.5.1. Овакав закључак помало чуди јер се ради о истом значењу истог облика посведоченог у чак пет језика (у случају чешког и српског и у дијалектима), који припадају свим трима скупинама словенских језика (в. доле § 3.3.).

2.5.2. Стицајем околности, односно неколико хронолошких размимоилажења, ова реконструкција ипак није допрла до наших лексикографа, јер приређивачи Скоковог речника *Słownik prasłowiański* нису могли видети (одговарајући, 1. том објављен је 1971. године, три године пре појаве краковског речника), а сам Скок, иако је имао у виду већину ових примера (осим белоруског) преко пољског етимолошког речника Ф. Славског, пошто није знао за наш облик *бедак* „сиромашак” (њего доноси тек РСА, три године по Скоковој смрти), идеју о домаћем пореклу ове речи није озбиљно разматрао већ се, мислећи само на *бедак* „глупак”, задржао на опасци да постоји разлика у значењу „наших и севернославенских ријечи” (в. Skok 1:130–131).

3.0. Након свих примедба које смо изнели на досадашња тумачења порекла именице *бедак* (она алоглотска која су предлагали домаћи аутори), преостаје да боље образложимо идиоглотско тумачење које доноси прасловенски речник (в. § 2.5.). Јасно је да формалних препрека извођењу *бедак* од *б(и)јега* (< псл. **běda*) заправо нема – оно је неспорно за значење „сиромашак” а слично ће се показати и за „глупак”. Анализа осталих елемената такође дозвољава овакво тумачење.

3.1. Са становишта прозодије дублетизам за историјске потврде није аутентичан (већ ствар савремене лексикографске интерпретације), па се он разматра само у случају неколико савремених дијалекатских потврда: *bègâk* (са непренесеним акцентом и *бегâк*) и *бèгак*. Иако је код изведеница на *-(j)ак*, на општесловенском плану, први тип знатно чешћи (уп. рус. *простáк*, *-акá*), у српском се јавља и тип *рòђáк* (Vaillant § 862 [IV 328], § 146 [II 71–72]). Осим тога, овде се сме допустити да је, због афективне употребе речи у обраћању, нагласак вокатива могао прећи у номинатив, уп. *илу̀йáк*, *-áка*, вок. *илу̀йáче*; узајамног утицаја на плану акцента могло је бити са *гèгáк*. Уп. и *јèгнáк* adj. : *јèгнáк* m.

3.2. Са становишта фонологије, битно је да сви примери потичу са екавског терена (Војводина и кајкавски – на који се надовезује и словеначки), док хапакс из Васојевића *бегáк* „глуп, луд, умно ограничен човјек”²⁹ мора остати под знаком питања у погледу аутентичности – иако се, нарочито на основу локалног прилога *бèдно* adv. „јадно, бедно; тешко”³⁰ његов екавизам

²⁹ Вук Боричић Тиврански, *Рјечник ѿвора Васојевића*, Београд 2002, 33.

³⁰ Са примерима: Богме, бљеше бèдно обучен | Нешто ми је бèдно без њега (в. Р. Стијовић, *Српски дијалектолошки зборник* 36/1990:135). У истом говору постоји и *бедуњаво* adv. „помало бедно”: Живим бедуњаво, *бедовник* „смутљивац, лицемер, бедник” (Р. Стијовић, *Говор Горњих*

може тумачити као још један пример (иначе досад нерегистрован!) екавског рефлекса јата у црногорским говорима.³¹ Међутим, исти прилог у истом значењу посведочен је и у Левчу.³² С обзиром на нагласак, није искључено да је ово исто што и турцизам *бѣѣан* (в. нап. 25), или с њим укрштено (в. и ЕРСЈ 3 s.v. *беган*).

3.3. Са становишта творбе, регуларан би био и суфикс *-ак* (< псл. **-акъ /-јакъ*) јер он још старином има управо функцију коју претпостављамо да овде врши: гради деноминалне називе особа у вези са предметом који изражава основна именица (в. Sławski 1974:89–90),³³ што је управо случај у односу **bēda : *bēdakъ*.

3.4. Са становишта семантике, ово извођење треба највише бранити, најбоље аргументовати – не због Скокове опаске да „зао човјек обично није будала, него префриганац” (в. § 2.4.2.1.), већ због потребе да се помире значења „сиромашан, јадан” и „глуп”. Наш се задатак своди на две кључне тачке, два аспекта којима се претходни истраживачи нису бавили. Један подразумева образложење семантичког синкретизма „јадан, сиромашан” и „глуп, луд”, који нису разматрали зато што нису имали у виду грађу којом ми данас располажемо (потврде значења „сиромашан”). Са друге стране, самим тим нису разматрали ни могућност домаћег порекла које, пак, изискује тумачење помака тј. специјализације основног значења именице *бега* при формирању изведенице *бедак* „глупак”.

3.4.1. Семантички синкретизам „сиромашко” : „јадник” : „глупак” : „покварењак, нитков”, базиран на изгледу и понашању таквих људи, односно на идеји да је глупост тј. лудост узрок њиховог статуса у друштву, може се илустровати бројним семантичким паралелама, домаћим и страним, које покривају барем по две карике у овом ланцу: *јадник* „сиромашак, бедник” : „неваљалац, нитков” (РСА), затим *бѣзјак* „сељак, простак” : „лудак” (РСА, РЈА)³⁴, *бѣвјес(ѣ)* „невоља, беда” : „слабо чељаде; будала, лудак” (ЕРСЈ 1:53), *бѣсѣија* (осим „животиња, звер, скот”) „неваљалац, битанга” : „будала, бена, глупак” (в. ЕРСЈ 3 s.v.); од исте основе и *бедник* „невољник, мученик” : „сиромашак” : „нитков, пропалица” (РСА), *бѣдан* адј. „јадан, који пати”, заст. „сиромашан”, „мале вредности, недовољан, рђав” (РСА) : *бѣднѣ* „зли, несрећни” Косово (ЕРСЈ 3 s.v.).³⁵

Васојевића, Рукопис докторске дисертације одбрањене 8. 12. 2003. на Филозофском факултету у Новом Саду).

³¹ Више о томе в. Ивић 159; најновије Јовановић 2005. Иако ови аутори експлицитно не помињу говор Васојевића, нити конкретно именицу *б(и)јега* или неку њену изведеницу, овај пример може се подвести под случајеве екавског рефлекса кратког јата, или просто спорадичних екавизама у северним дијалектима, на граници према екавском простору.

³² Уп. пример: Бѣдно ми је што ти тако говориш „криво ми је што...”. За ову потврду захвални смо проф. др Радоју Симићу.

³³ Наводе се примери **rod'akъ < *rodъ*, **rybakъ < *ryba*; уп. и срп. *сељак < село*, *земљак < земља* итд. (в. Vaillant § 862 [IV, 328]).

³⁴ За етнонимске називе в. ЕРСЈ 3 s.v. и Skok 1:144.

³⁵ Међу несловенским паралелама уп. нпр. лат. *stolidus* „глуп, луд” : „неваљао” или лат. *malus* „зао” : ствнем. *smal* „мали”, фр. *mechant* „зао, покварен” : стфр. *mescheant* „несрећан”; дан. *slem* „лош” : шв. *slem* „зао” : енг. *slim* „мали, танак; недовољан” итд. (в. Buck 1177–1178, § 16.72 s.v. *Bad*).

3.4.2. Семантички предуслов за формални развој *bega* > *бедак* (такође *bega* > *бегасӣ* итд.) на једном ограниченом делу јужнословенског простора могао би лежати у вишезначности именице *bega*. На основу семантичког потенцијала наслеђеног још из псл. доба, који данас одражавају континуанте именице **bēda* (а нарочито од ње изведени придев **bēdъnъ(jь)*, в. ЭССЯ 2:54–58),³⁶ семантичка компонента „оскудност, недовољност” диљем словенског терена, па и на словенском југу, конкретизовала се у материјалну недовољност „сиромаштво” (уп. нпр. *живеѣи у бегу* „живети у сиромаштву”), затим на мањкавост моралних квалитета (уп. израз *бега од човека* – отуд *бедник* „нитков и сл.”), а само на делу словенског југа (на кајкавском и делу штокавског простора) у менталну недовољност, односно „глупост”, и то у форми изведенице *бедак* (< **bēdakъ*) која је у западно- и источнословенским језицима носилац значења материјалне оскудности.

3.5. Још једно, алтернативно, д е в е р б а л н о тумачење порекла именице *бедак* „глупак” и придева *бегасӣ* „глуп” не би се косило са аргументима изнетим у § 3.0.–3.4.2. Формални услов задовољава опет суфикс *-ак* који, истина ретко, осим функције описане у § 3.3., исто тако старином твори и *nomina agentis* и *nomina instrumenti* од глаголских основа³⁷ – што би подразумевало пар јсл. **bēditi* > јсл./стс.-х. **bēdakъ*. Питање тачне глаголске семантике при том остаје нејасно. На основу дефиниције кајк. *бедак* т. „којега се лако може наговорити, наиван човек”³⁸ (уколико је она сасвим прецизна!) дало би се поћи од изворног значења примарног глагола *бегѣӣи* „приморавати (на нешто), наговарати, убеђивати” (в. ЕРСЈ 3 s.v. *бегѣӣи*)³⁹. На основу исте ове вербалне семантике, до именице у значењу „глупак” могло би се доћи и преко придева *бегасӣ*. Ту би формална препрека лежала у чињеници да се придеви на *-асӣ* ретко изводе од глаголских, већ поглавито од именских (именичких и придевских) основа, међутим треба имати у виду случајеве где се *-асӣ* јавља као суфиксална варијација поствербалних придевских образовања: *ѣрушав* → *ѣрушасӣ*, *зѣурен* → *зѣурасӣ*. Стога се могућим чини деривациони ланац који би полазио од *бегѣӣи* „убеђивати” и преко неког одатле изведеног глаголског придева са значењем могућности: **бегив*, **бегљив*, **бедав* (човек) „који се лако да убедити, лаковеран” водио, заменом суфикса, до *бегасӣ*. Именица *бедак* би у том случају представљала поименичење придева уз одбацивање његовог суфиксалног дела, какво, на пример, имамо у *брњ-ак* од *брњ-асӣ* „са брњом, тј. белегом на њушци (о коњу)”. При том за „сиромах” остаје на снази извођење од *bega*.

³⁶ Поред најшире заступљеног значења „јадан, несрећан”, уп. још чеш., пол., рус., укр. „оскудан, сиромашан”, затим укр. „неваљао, зао, рђав” итд. (в. ЭССЯ I.c.).

³⁷ О томе в. Slawski 1974:90, са примерима **ēdakъ*, **ležakъ*, **prosjakъ* и напоменом о продуктивности ове функције суфикса на словенском југу.

³⁸ Тамо и *бегасӣ* адј. „неозбиљан; глуп”, в. I. Večenaj / M. Lončarić, *Rječnik govora Gole: srednjorodravska kajkavština*, Zagreb 1997, 9.

³⁹ Друга могућност би била да се пође од семантике деноминалног глагола *бегѣӣи*, *набегѣӣи* „постати бедан”, *бегѣватӣи* „патити, јадиковати”, чак. *биднѣӣи* „сажаљевати” и сл. (в. ЕРСЈ 3 s.v. *bega*).

3.6. Иако за потврде *бѐдак/ бѐдак* т. „глупак; сиромашак” са кајкавског терена и из Војводине (као и у књижевном језику), практично нема сумње да су део општесловенске изолексе (в. § 2.5.), за васојевићко *бегâк* „глуп, луд, умно ограничен човек”, као и за придев *бѐгасӣ* „глуп, луд” посведочен на ареалу знатно ширем од кајкавског терена, мора се дозволити могућност наслањања на неке сазвучне и/ли семантички блиске речи. То би могли бити турцизми, нпр. широко распрострањено *бѐна* (> *бѐнасӣ*), или ареално ограниченије *бегув* т. „човјек зле ћуди” Далмација⁴⁰ (РЈА), такође *бегух/бегуа* „који је дурновит, ћудљив (о коњу, човеку)” ЦГ (РСА). Несумњиви контаминати овог турцизма (и њему сродног *бег-дова* „клетва”, в. ЕРСЈ 3 s.v. *бегдова*) јесу нпр. *бѐгов* т. „бедник” и *бѐгова* ф. „зла особа; напаст, беда” Ускоци (в. ЕРСЈ 3 s.v. *беда*). Такође на ијекавском терену семантичку контаминацију показује и придев *бѐгуасӣ* „злоћуд, дурновит (о човеку и о коњу)”, на домаћем терену изведен од турцизма *бѐгуа*, када га, нпр. Матавуљ, у облицима *бѐгуасӣ* и *бѐгујасӣ* користи у значењу „бедаст” (в. РСА s.v.). Ипак, на основу оваквог развоја код једног писца, не може се (ни на фонетском ни на лингвогеографском плану) претпоставити регуларан развој *бегу(ј)асӣ* > *бегасӣ*, али ни искључити могућност наслањања.

4.0. На крају треба поменути да у савременој употреби у српском језику постоји и жаргонизам *бѐдак* т. „снужденост, потиштеност, очај(ање); неугодан положај; лош живот, оскудица итд.”, богато посведочен у репрезентативним речницима (београдског) жаргона (в. Андрић 11,⁴¹ *Imami* 12).⁴² Порекло јој се без проблема и дилеме (в. ипак § 2.1.) изводи од именице *беда* „невоља, јад, напаст” и суфикса *-ак*, који иде у ред најпродуктивнијих у нашем савременом жаргону. Творбени модел који се при том реализује, додавање овог суфикса на именицу, спада у најређе заступљене у корпусу жаргонске лексике који доноси нпр. *Bugarški* 49-67,⁴³ мада ту суфикс врши више експресивну функцију (уп. синониме *бедаја*, *бедара* Андрић l.c.) него творбеног елемента за значење „онај или оно што је у вези са основном

⁴⁰ Skok 1:131 има у виду само ову потврду (коју је још Даничић изводио тур. *bedhu* „id.”), затим придев *бегуасӣ* „крупна тијела али зле ћуди” и глагол *бегуаӣти се* „осецати се, брцати се”, све из Далмације. Поводом његовог коментара да овај турцизам није потврђен нигде другде, ни код нас ни на Балкану, осим следећих примера из ЦГ, в. и ЕРСЈ 3 s.v. *бегух*.

⁴¹ Осим *бедак*, такође *бедаја*, *бедара*, *бедњак*, *бегуин* (последња два и „бедник, јадник”), изр. *йасӣти у бедак* „снуждити се, пасти у депресију”, *бедачӣти* „живети у беди”, *бедачӣти се* „тонуту у лоше расположење; видети све црно”.

⁴² Поред *бедак* и *бедшика*, *бедачина*, уп. изр. у *бедаку сам* „бедно се осећам”, *бедак ми је да йо радим* „мрско ми је да то радим”, *бедак је шйо немам...* „жалосно је што немам...”, деноминале *бедачӣти (се)* „очајавати”, *избедачӣти* „бацити у очајање (кога)”, *избедачӣти се* „осецати се бедно, очајавати”, *избедачен* „пун јада”, *убедачӣти* „депримирати; учинити кога бедним у очима других”, *убедачӣти се* „депримирати се, осетити се бедним”.

⁴³ У његовом корпусу од преко 250 речи, слично су ретке изведенице од вербалних основа (*дељак*, *йљувак*, *шевак*), нешто чешће од прилошких (*брзак*, *фињак*, *џабак* – Н.В. и ова деривација је чисто експресивна, семантички неоправдана) или од чистих придевских основа (*йлујак*, *жујак*, *левак*, *лудак*, *мриџак*, *слейак*, *шойлак*, *чистиак*, *йейак*, *седмак*, *ошиџрак*), док огромну већину чине изведенице суфиксом *-њак*, како га дефинише Бугарски (прецизније: поименичења суфиксом *-јакъ* на основу придева на *-џъ(јъ)*): *йредњак*, *кожњак*, *йоловњак*, *зорњак* итд. међу које иде и *бедњак* „бедан човек” (в. *Bugarški* l.c.).

именицом”, како је то случај са *муријак* „милиционер”, *сисак* „брусхалтер”, *шумак* „дивљак [тј. човек из шуме]” (в. Bugarski l.c., такође § 3.3.). Наведени записи и искуство говорника указују да је ова именица давно етаблирана (бележи је још Андрић у првом издању из 1974), али и даље фреквентна и продуктивна (уп. *бедачији*, *избедачији*, *убедачији* итд.) жаргонска реч, те би се могло очекивати да се она нађе и у стандардним речницима, наравно маркирана као жаргонска.

5.0. Која год од овде предложених варијаната идиоглотског тумачења порекла именице *бедак* да је била на делу, ситуација коју данас имамо тј. лексичко-семантичка породица коју познајемо на основу тренутно расположивих лексикографских извора, свакако пре указује на домаће порекло него на неки од страних предложака који су раније предлагани. Истовремено, на примеру ове релативно једноставне речи показале су се многе замке и потенцијалне странпутице етимолошке лексикографије, које се могу превазићи једино помном анализом могућности реинтерпретације коју доносе нове – претежно дијалекатске – потврде, домаће и стране. Тиме се још једном потврђује истина о виталној зависности етимологије од дијалекатске лексикографије.

Кључне речи: српски језик, лексикологија, етимологија, семантика, дијалекатска лексика, жаргонизам.

ЛИТЕРАТУРА

- Андрић:** Д. Андрић: *Речник жаргона*, Београд 2005².
- Бјелетић 2002:** М. Бјелетић: Духовна култура Словена у светлу етимологије: јсл. (x)ала, *Dzieje Słowian w świetle leksyki*, Warszawa, 75–82.
- ЕРСЈ:** *Етимолошки речник српског језика*, Београд 2003–.
- Ивић:** П. Ивић: *Дијалектологија српскохрватског језика*, Нови Сад 1985².
- Јовановић 2005:** М. Јовановић: Стални и повремени екавизми у слоговима са кратким јатом у црногорским говорима, *Ријеч* XI/1–2, Никшић, 55–74.
- Киш 1969:** Л. Киш: *О некоторых принципах этимологизирования заимствованных*, *Этимология 1967*, Москва, 68–70.
- Клајн/Шипка:** И. Клајн / М. Шипка: *Велики речник српских речи и израза*, Београд 2006.
- Московљевић:** М. Московљевић: *Речник савременог српског књижевног језика са језичким савезником*, Београд 1964 (репринт 2000).
- Откупщиков:** Ю. В. Откупщиков: *Очерки по этимологии*, Санкт Петербург 2001.
- РМС:** *Речник српскохрватског књижевног језика* 1–6, Нови Сад 1967–1976.
- РСА:** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, Београд 1959–.
- РСГВ:** *Речник српских говора Војводине*, Нови Сад 2000–.

- СРНГ:** *Словарь русских народных говоров*, Москва / Санкт Петербург (Ленинград), 1965–.
- ЭССЯ:** *Этимологический словарь славянских языков*, Москва 1974–.
- Benešić:** J. Benešić: *Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od Preporoda do I. G. Kovačića*, Zagreb 1985–.
- Bezljaj:** F. Bezljaj: *Etimološki slovar slovenskega jezika I–IV*, Ljubljana 1977–2005.
- Bugarski:** R. Bugarski: *Žargon*, Beograd 2006².
- Buck:** C. D. Buck: *A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages*, Chicago 1965².
- Imami:** P. Imami: *Beogradski frajerski rečnik*, Beograd 2003².
- Iveković/Broz:** F. Iveković / I. Broz: *Rječnik hrvatskoga jezika I–II*, Zagreb 1901.
- Klaić:** B. Klaić: *Rječnik stranih riječi*, Zagreb 1983.
- LEI:** *Lessico etimologico Italiano*, Hrsggb. M. Pfister, Mainz 1984–.
- RJA:** *Rječnik hrvatskoga ili sprskoga jezika I–XXIII*, JAZU, Zagreb 1880–1974.
- RHKKJ:** *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, Zagreb 1984–.
- Sabljak:** T. Sabljak: *Rječnik šatrovačkog govora*, Zagreb 1981.
- Skok:** P. Skok: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–IV*, Zagreb 1971–1974.
- Sławski:** F. Sławski: *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 1952–.
- Sławski 1974:** F. Sławski: *Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego* [= SP 1:43–141].
- Snoj:** M. Snoj: *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana 2003².
- SP:** *Słownik prasłowiański*, Wrocław etc. 1972–.
- Škaljić:** A. Škaljić: *Turcizmi u sprskohrvatskom jeziku*, Sarajevo 1966².
- Tietze:** A. Tietze: *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati I, A-E*, Istanbul / Wien 2002.
- Vaillant:** A. Vaillant: *Grammaire comparée des langues slaves I–IV*, Lyon / Paris 1950–1974.

Jasna Vlajić-Popović

SERB. БЕДАК – ONE WORD BETWEEN MULTIPLE MEANINGS AND NUMEROUS INTERPRETATIONS

Summary

In spite of being lexicographically well attested (in descriptive, dialectal and etymological dictionaries alike) Serb. *бѐгáк* obs./dial. „a silly, stupid person”, also dial. „a poor person”, has not yet obtained a convincing etymological explanation, since the authors hitherto dealing with it have given it different alloglottal interpretations (Turcism, Romanism, Germanism). After making an inventory of present-day attestations, especially the dialectal ones, the paper offers a critical revision of all the previous solutions and finally presents arguments (in the realms of prosody, phonology, morphology, semantics) for an idioglottal origin of this noun: it is judged to be a most likely denominal from *бѐга* „misery, grief, poverty”, or, perhaps, a postverbal from *бѐгуиу* „to calumniate, persuade, talk into something” also dial. „to live in misery, poverty”. It is concluded that the principal factor allowing this interpretation was the appearance of new dialectal material unknown to previous authors.